

управління в сфері профілактичної діяльності не є вичерпним, оскільки існують й інші форми і методи, які використовуються в означеній сфері правоохоронної діяльності. Однак оволодіння ними суб'єктами управління та вмале, комплексне застосування дозволить не тільки їх удосконалити, але й здійснювати пошук нових, більш ефективніших серед них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теория государства и права: Учебник /Под ред. М.М. Рассолова, В.О. Лучина, Б.С. Эбзеева. –М.: ЮНИТИ ДАНА, Закон и право, 2001. –640 с.
2. Алексеев С.С. Теория права. –М.: Изд-во БЕК, 1994. –224 с.
3. Алексеев С.С. Восхождение к праву: Поиски и решения. –М.: НОРМА, 2001. –752 с.
4. Колпаков В.К. Административное право Украины: Підручник. -К.: Юрінком Інтер, 1999. –736 с.
5. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Административное право Украины. Конспект лекцій. –Харків: Націон. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 1996. –160 с.
6. Управленческие процедуры /Отв. ред. Б.М. Лазарев. –М.: Наука, 1988. –271 с.
7. Битяк Ю.П., Зуй В.В., Комзюк А.Т. Переконання і примус у державному управлінні. Административна відпо-

відальність: Конспекти лекцій. –Харків: Укр. юрид. академія, 1994. –44 с.

8. Комзюк А.Т. Административный примус в правоохоронній діяльності міліції України: Дис... доктора юрид. наук. –Х., 2002. –408 с.

9. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник. -К.: Нац. академія внут. справ України, 1999. –702 с.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення (зі змінами та доповненнями) // ВВР УРСР. –1984. –Додаток до № 51. –Ст.1122.

11. Зуйков Г.Г., Масленников Э.П. Систематизация методов социального управления // Проблемы совершенствования административных методов управления органов внутренних дел: Сб. науч. тр. -К., 1984. -С.3-12.

12. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: Навчальний посібник /За заг. ред. Н.Р. Нижник. -К.: Вид-во УАДУ, 1998. –160 с.

13. Четвериков В.С., Четвериков В.В. Основы управления в органах внутренних дел: Учебное пособие. -М.: Новый Юрист, 1997. –128 с.

14. Кувакін С.В. Організаційні форми управління ОВС: Загально-теоретичний аспект: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 /НУВС. -Х., 2001. –197 с.

Надійшла до редколегії 06.07.2004

МАКАРЕНКО А.Н. МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ПРАВО-ОХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ
Рассмотрены методы профилактической работы органов внутренних дел.

MAKARENKO A.N. METHODS OF THE ORGANIZATION PREVENTIVE MAINTENANCE OF OFFENCES IN LAW-ENFORCEMENT ACTIVITY OF UKRAINE LAW-ENFORCEMENT ORGANS
Methods of preventive work of law-enforcement organs are considered.

УДК 336.7:343.326

Л.В. НОВИКОВА

Національний університет внутрішніх справ

ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ: ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ТА ПІДСТАВИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Розглянуто поняття тероризму; визначене місце і характеристика фінансування тероризму та його кримінально-правових наслідків.

Проблеми боротьби з тероризмом і злочинами терористичної спрямованості з кримінально-правових і кримінологічних позицій розглядають у своїх працях В.Ф. Антипенко, В.О. Глушков, В.П. Ємельянов, В.В. Крутов, В.А. Ліпкан, С.М. Мохончук, М.В. Семикін та інші. Проте, їх дослідження здійснюються зазвичай з позиції боротьби з терористичними актами та іншими злочинами терористичної спрямованості, а також зі створенням терористичних груп чи терористичних організацій. Між тим міжнародним співтовариством в останній час на порядок денний висунута така проблема, як протидія фінансуванню теро-

ризму [1]. Це потребує обміркування усіх нових аспектів, проведення досліджень для вироблення кримінально-правових характеристик фінансування тероризму, визначення місця цього діяння у системі терористичної діяльності.

В науковій літературі виділяються різні рівні поняття "тероризм". В.П. Ємельянов при розгляданні тероризму як діяння, вирізняє три рівні поняття "тероризм": у вузькому або власному розумінні; у широкому розумінні; у самому широкому розумінні. Під тероризмом у вузькому або власному розумінні вбачаються вчинення чи погроза

вчинення вибуху, підпалу чи інших загально небезпечних дій, які можуть спричинити загибель людей чи інші тяжкі наслідки і спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної або юридичної особи чи групи осіб до вчинення або відмови від вчинення будь-якої дії. До тероризму в широкому розумінні він відносить власне тероризм або терористичний акт у російському і білоруському варіантах (посягання на життя та здоров'я державного чи громадського діяча). До тероризму у самому широкому розумінні - усі злочини терористичної спрямованості [2, с.38-43].

Згідно з позицією В.А. Ліпкана, Д.Й. Никифорчука, М.Н. Руденка, поняття тероризму розглядається у двох рівнях – у широкому та вузькому розумінні. Під тероризмом у вузькому розумінні автори вбачають негативне соціальне явище, обумовлене соціальними, політичними та економічними чинниками, що полягає у застосуванні чи погрозі застосування насильства або інших загально небезпечних дій особою або групою осіб, які прагнуть шляхом залякування і примусу досягти нових соціальних змін у власних інтересах. Тероризмом у широкому розумінні ці автори називають негативне соціально-правове явище, що характеризується: а) згуртуванням агресивно налаштованих прошарків організованої злочинності з розподілом на ієрархічні рівні і відокремленням лідерів, які особисто не беруть участі у вчиненні актів тероризму, але здійснюють ідеологічні, управлінські та організаційні функції; б) сукупність складених широкомасштабних кримінальних видів діяльності, що здійснюються організаціями, групами, особами публічно з застосуванням або погрозою застосування насильства з метою вплинути на прийняття державою, міжнародною організацією, фізичною або юридичною особою будь-якого рішення чи утримання від нього; в) спрямування та дезорганізацію суспільства, залякування більш широкої групи осіб, ніж безпосередні жертви, створення умов для неможливості протидії з боку громадськості з метою захисту від соціального контролю, в тому числі за допомогою корумпованих зв'язків; г) нехтуванням будь-якими законами і правилами людського співвідношення, нівелюванням життя окремої людини [3, с.44].

Розглядаючи обидві представлені позиції М.В. Семикін вважає, що у конструкції В.П. Смельянова категорію тероризм у самому широкому розумінні доцільно доповнити ознаками діянь, передбачених у ч.4 ст.258 Кримінального кодексу України, а злочини терористичної спрямованості позначити поняттям “тероризм у широкому розумінні”, куди віднести і терористичний акт у його російському та білоруському варіантах, а у конструкції В.А. Ліпкана, Д.Й. Никифорчука, М.Н. Руденка тероризм у вузькому розумінні слід викласти так, як він представлений у конструкції В.П. Смельянова. Те, що автори називають тероризмом у широкому та вузькому розумінні – називати відповідно тероризмом у самому широкому і широкому розумінні. Таким чином, М.В. Семикін вбачає за можливе виділити наступні три рівні поняття тероризму: 1) тероризм у вузькому розумінні, яким охоплюється вчинення або погроза вчинення вибуху, підпалу чи інших загально небезпечних дій, які можуть спричинити загибель людей

чи інші тяжкі наслідки, спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організованої, фізичної чи юридичної особи прийняти будь-яке рішення або утриматися від нього; 2) тероризм у широкому розумінні, яким охоплюються тероризм у вузькому розумінні й усі інші злочини терористичної спрямованості; 3) тероризм у широкому розумінні, яким охоплюються тероризм у широкому розумінні, а також створення організаційної терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а так само матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності організованої терористичної групи чи терористичної організації [4, с.48-49].

Остання позиція представляється кращою. Але чи охоплюються конструкцією М.В. Семикіна усі без винятку випадки скоєння терористичної діяльності, особливо випадки фінансування тероризму?

З одного боку, поняття “матеріальне, організаційне чи інше сприяння” значно ширше ніж категорія “фінансування”, але з іншого боку в конструкції М.В. Семикіна це поняття відноситься лише до сприяння створенню або діяльності організованої терористичної групи чи терористичної організації. І тут, безумовно, виникає питання відносно тих випадків фінансування тероризму, які не пов'язані зі сприянням створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації. В конструкції М.В. Семикіна вони не охоплюються навіть категорією “тероризм у самому широкому розумінні”. Однак і ці випадки потрібно розмістити на тому чи іншому рівні загального поняття тероризму, оскільки вони не тільки існують в реальній дійсності, але і передбачаються в конкретних нормативних актах.

Так, в ст.25 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003 року, вказується, що несуть відповідальність згідно з законом керівники та посадові особи підприємств, установ, організацій, а також громадяни, які сприяли терористичній діяльності, зокрема:

- 1) фінансували терористів, терористичні групи (терористичні організації);
- 2) надавали або збирали кошти безпосередньо чи опосередковано з наміром використання їх для вчинення терористичних актів чи інших злочинів терористичної спрямованості;
- 3) проводили операції з коштами чи іншими фінансовими активами:
 - фізичних осіб, які вчиняли чи намагалися вчинити терористичні акти чи злочини терористичної спрямованості або брали участь у їх вчиненні чи сприяли вчиненню;
 - юридичних осіб, майно яких безпосередньо чи опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму;
 - юридичних і фізичних осіб, які діють від імені чи за вказівкою терористів, або осіб що сприяють тероризму, включаючи кошти, одержані або придбані з використання об'єктів власності, що безпосередньо або опосередковано перебувають у власності чи під контролем осіб, які сприяють тероризму або пов'язаних з ними юридичних чи фізичних осіб;
- 4) надавали кошти, інші фінансові активи чи економі-

чні ресурси, відповідні послуги безпосередньо чи опосередковано для використання в інтересах фізичних осіб, які вчиняють терористичні акти або сприяли чи беруть участь у їх вчиненні в інтересах юридичних осіб, майно яких безпосередньо або опосередковано перебуває у власності чи під контролем терористів або осіб, які сприяють тероризму, а також юридичних і фізичних осіб, які діють від імені чи за вказівкою зазначених осіб;

5) надавали допомогу особам, які брали участь у вчиненні терористичних актів;

6) вербували фізичних осіб для заняття терористичною діяльністю, сприяли встановленню каналів постачання зброї терористам та переміщенню терористів через державний кордон України;

7) переховували осіб, які фінансували, планували, підтримували чи вчиняли терористичні акти або злочини терористичної спрямованості;

8) використовували територію України з метою підготовки чи вчинення терористичних актів або злочинів терористичної спрямованості проти інших держав або іноземців [5].

Як бачимо, в ст.25 Закону України "Про боротьбу з тероризмом" питанню фінансування тероризму в повній мірі присвячені пункти, тією чи іншою мірою також пов'язані з фінансуванням тероризму. Очевидно й те, що зміст поняття "фінансування тероризму" згідно ст.25 Закону значно ширший, ніж фінансування створення або діяльності терористичної групи чи терористичної організації, тому поняттям "тероризм у самому широкому розумінні" повинні охоплюватися не тільки випадки фінансування терористичних груп чи організацій, але й фінансування будь-яких інших діянь терористичної спрямованості. Таким чином, поняттям "тероризм у самому широкому розумінні" охоплюється тероризм у широкому розумінні (терористичні акти та інші злочини терористичної групи чи терористичної спрямованості), створення організаційної терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією, а також само матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності організованою терористичної групи або терористичної організації, а також фінансування будь-яких діянь терористичної спрямованості будь-яким способом.

Ст.25 Закону України "Про боротьбу з тероризмом" у точній відповідності зі ст.2 Міжнародної конвенції про

боротьбу з фінансуванням тероризму, яка прийнята резолюцією 54/109 Генеральної Асамблеї ООН від 9.12.1999 року розглядає фінансування тероризму як єдиний комплекс однорідних діянь і не виділяє окремо фінансування терористичних груп чи терористичних організацій [1, 5]. Проте згідно з кримінальним законодавством залежно від цієї ознаки фінансування тероризму буде кваліфікуватися не однаково. У випадку фінансування створення терористичної групи чи терористичної організації, дії підпадають під ознаки ч.4 ст.258 Кримінального кодексу України, в інших випадках фінансування терористичної діяльності буде кваліфікуватися як співучасть у вчиненні терористичного акту чи іншого злочину терористичної спрямованості або у підготовці до цього злочину чи замаху на нього. Такий стан у кримінальному законодавстві України напевно можливо вважати за оптимальне. Однорідні діяння повинні отримувати й однорідну правову оцінку. У зв'язку з цим представляється необхідним доповнити Кримінальний кодекс України спеціальною нормою, у якій передбачити відповідальність за фінансування тероризму і яка за своїм змістом буде відповідати положенням, що мають місце в ст.25 Закону України "Про боротьбу з тероризмом" і в ст.2 Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Международная конвенция о борьбе с финансированием терроризма /Принята резолюцией 54/109 Генеральной Ассамблеи ООН от 9.12.1999 г. –URL: www.un.org/russian/document/convents/terfin.htm/.

2. Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризма. –СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. –291 с.

3. Ліпкан В.А., Никифорчук Д.Й., Руденко М.М. Боротьба з тероризмом. –К.: Знання України, 2002. –254 с.

4. Семикін М.В. Створення терористичної групи чи терористичної організації: кримінально-правове дослідження /За заг. ред. В.П. Ємельянова. –Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. –145 с.

5. Закон України "Про боротьбу з тероризмом" від 20.03.2003 р., № 638-IV // ВВР України. -2003. -№ 25. -Ст.180.

Надійшла до редколегії 19.05.2004

НОВИКОВА Л.В. ФИНАНСИРОВАНИЕ ТЕРРОРИЗМА: ОБЩЕЕ ПОНЯТИЕ И ОСНОВАНИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Рассмотрено понятие терроризма; определено место и характеристика финансирования терроризма и его уголовно-правовых последствий.

NOVIKOVA L.V. FINANCING OF TERRORISM: THE GENERAL CONCEPT AND BASES OF THE CRIMINAL LIABILITY

The concept of terrorism is considered; the place and the characteristic of financing of terrorism and its criminal-legal consequences is determined.

Продовжується передплата на 2005 рік на науковий журнал "Право і безпека"
(передплатний індекс 08386 Каталогу видань України)